

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

”Jag måste möta dem där de är”

**En kvalitativ intervjustudie om svenska skolkuratorers
arbete med unga transpersoner**

Av: Joakim Hammarstrand

Kandidatuppsats (SOPA 63)

Ht 2016

Handledare: Malinda Andersson

Examinator: Anders Östnäs

Abstract

Author: Joakim Hammarstrand

Title: "I need to meet them where they are" - a qualitative interview study about Swedish school counselors work with young transgender people.

Supervisor: Malinda Andersson

Assessor: Anders Östnäs

The aim of this study was to examine how school counselors in Sweden work with gender variance. The study also aims to examine and understand the school counselor's perception of gender variance and which factors that affect the work they do with the target group. Four interviews were conducted with four different school counselors from four different schools. The school counselors were in some way uniform in their response regarding the actual work they were conducting with the target group. Two different themes were identified that seems to play an important role regarding the school counselor's response to the topic, namely the lack of time and resources. The lack of resources such as knowledge and staff (most Swedish school counselors are unique in their profession) were a common reason why the respondents felt unsure how to work on the issue. The analysis was based on how street-level bureaucrats work with their depth of discretion and how the professional social workers interaction with their clients can be understood in a norm critical perspective.

Key words: School counselors, transgender youth, gender variance, depth of discretion.

Förord

Jag vill till en början tacka de respondenter som tackade ja till att delta i denna studie. Utan er hade denna uppsatsen inte kunnat genomföras. Jag vill också tacka min handledare Malinda Andersson som har haft en ängels tålamod genom åren.

Tack!

Innehållsförteckning

1. Problemformulering	5
1.1. Syfte	7
1.2. Frågeställningar	7
2. Kunskapsläget	8
3. Teori	11
3.1. ”Street-level bureacracy” och handlingsutrymme	11
3.2. Det professionella mötet	13
3.2.1. Det normkritiska mötet	13
4. Metod och metodologiska överväganden	15
4.1. Val av metod	15
4.2. Urval	16
4.3. Metodens förtjänster och begränsningar	17
4.4. Tillvägagångssätt	18
4.5. Konstruktion av intervjuguide	18
4.6. Hantering av empiri	18
4.7. Analysmetod	19
4.8. Studiens tillförlitlighet	19
4.9. Forskningsetiska överväganden	20
4.10. Presentation av respondenterna	21
5. Resultat och analys	22
5.1 Gräsrotsbyråkrater och handlingsutrymme	22
5.1.1. Otillräcklighet och resursbrist	22
5.1.2. Fördelning av resurser och arbetsuppgifter	23
5.1.3 Kunskap	26
5.1.4. Temadagar	28
5.2. Det professionella mötet	31
5.2.1 Normalisering och normkritiska möten	32
6. Avslutande diskussion	36
6.1. Sammanfattning	36
6.2. Diskussion	37
6.2.1 Vidare studier	39
7. Referenslista	40
7.1. Elektroniska källor	42
8. Bilagor	43
8.1. Intervjuguide	43

1. Problemformulering

I en studie gjord av Ungdomsstyrelsen (2010) framkom att unga homo-, bisexuella och transpersoner¹ (i fortsättningen förkortat HBT-personer), i större utsträckning än heterosexuella cis-personer², har ett sämre psykosocialt välbefinnande. Till gruppens vardag hör ofta diskriminering, trakasserier, hot, våld och övergrepp. Trots att samhället har en större kunskap kring HBT-frågor idag än för några år sedan visar studien ingen större förändring över tid för hatbrott mot denna gruppen individer. Inom HBT-gruppen visar studien på att transpersoner i högre utsträckning än andra blir utsatta för fysiskt våld, övergrepp och hot. Unga transpersoner upplever i större utsträckning än andra grupper en systematisk stigmatisering och osynliggörande (Ungdomsstyrelsen 2010). Antalet transpersoner som ansökt om könskorrigering har på senare år ökat markant i antal (Medicinsk vetenskap 2010). Sverige var först i världen med att erbjuda sina medborgare möjligheten att genomgå en könskorrigering år 1972. Antalet transsexuella som ansökte om en sådan utredning till socialstyrelsen låg i många år på mellan 10-20 personer per år, men precis innan millennieskiftet steg siffran markant och under 2009 hade 64 personer skickat in en ansökan (Medicinsk vetenskap, 2010). Unga transpersoner är enligt både svensk och internationell forskning en dubbelt utsatt grupp. Till denna utsatthet hör, förutom att vara transperson och allt vad det innebär, ungdomars särskilda mottaglighet för samhällets reaktioner och fördomar, bristen på förebilder samt att unga många gånger är utelämnade till vårdnadshavarnas åsikter och värderingar (Larsson, Lilja och Fossum, 2008).

Gruppen unga transpersoner uppvisar en högre tendens till bland annat depression, missbruk, självmordsförsök och prostitution i förhållande till resten av befolkningen (Larsson, Lilja och Fossum 2008). Bemötande från omgivningen och det sociala nätverket är tydliga och avgörande faktorer för transpersoners

---

¹ ett paraplybegrepp för personer som bryter mot samhällets normer kring könsidentitet och könsuttryck, exempelvis transvestiter, transsexuella och intergenderpersoner. Begreppet rör bara könsidentitet och könsuttryck och säger ingenting om en persons sexuella läggning (Ungdomsstyrelsen 2010).

² den som inte identifierar sig som transperson. Identifierar sig som sitt juridiska kön. Begreppet rör bara könsidentitet och könsuttryck och säger ingenting om en persons sexuella läggning (Ungdomsstyrelsen 2010).

psykiska hälsa (Ungdomsstyrelsen 2010). Skolan, en plats som unga inte kan välja bort, pekats ut som en av de primära arenorna där unga transpersoner riskerar att utsättas för hatbrott (Ungdomsstyrelsen 2010). I en intervjustudie gjord av RFSU-ungdom, där unga transpersoner intervjuades om olika aspekter av sitt liv framkom en misstro till både sjukvård och skolan, där bland annat skolkuratorer ansågs ha för lite kunskap om transpersoners levnadssituation vilket ledde till en stigmatisering av de intervjuade personerna (Darj och Nathorst-Böös, 2008). Skolor rekommenderas av Diskrimineringsombudsmannen att i sitt arbete ha ett målinriktat arbete som förebygger kränkande behandling, diskriminering och trakasserier som har samband med könsidentitet eller könsuttryck. Detta är dock inte lag, trots att det sedan 2009 års diskrimineringslag är olagligt att diskriminera någon som faller inom dessa två kategorier som grund (DO 2014). Skolverket har slagit fast att de verksamheter som omfattas av skollagen årligen ska upprätta, följa upp och revidera en likabehandlingsplan med syfte att bland annat tydliggöra det förebyggande arbetet mot trakasserier och annan kränkande behandling (Skolverket 2012). Just den sortens förebyggande arbete ligger till stor del i skolkuratorns arbetsuppgifter (Akademikerförbundet 2011, Socialstyrelsen 2016). En återkommande faktor i arbetet som skolkurator när det gäller vilka arbetsuppgifter som skolkuratorer utför är det *handlingsutrymme* som professionen har till sitt förfogande (Fries 2014; Wåhlström 2014). Handlingsutrymme är ett begrepp som ofta förekommer i socialt arbete (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008). I skolkuratorers fall innebär handlingsutrymmet en möjlighet att, utifrån verksamhetens ramar, prioritera sitt arbete (Fries 2014).

Mot bakgrund av att unga transpersoner kan betraktas som en särskilt utsatt grupp är det av vikt att undersöka hur arbetet med denna grupp, samt arbetet med frågor kring könsidentitet och könsuttryck, ser ut. Anser skolkuratorer att unga transpersoner är en speciellt utsatt grupp? Hur stor plats tar målgruppen i skolkuratorernas arbete? Vilka hinder kan ligga till grund för det bristande arbete som beskrivs ovan? Vilken medvetenhet har skolkuratorer kring problemet?

1.1 Syfte

Syftet med uppsatsen är att beskriva och analysera skolkurators arbete med värdegrundsfrågor kring könsidentitet.

1.2 Frågeställningar

Hur ser skolkuratorers arbete med unga transpersoner och frågor om könsidentitet och könsuttryck ut?

Hur upplever skolkuratorer arbetet med unga transpersoner och frågor om könsidentitet och könsuttryck?

Vilket handlingsutrymme har skolkuratorer i arbetet med unga transpersoner?

2. Kunskapsläget

Här presenteras det kunskapsläge som finns avseende studiens ämne. Det finns lite skrivet om skolkuratorers arbete med unga transpersoner samt frågor som rör könsuttryck och könsidentitet. Den information som gick att inhämta kommer primärt från internationella källor. Med anledning av detta kommer jag att gå i periferin av ämnet för att på något sätt skapa en bild av kunskapsläget. Jag har använt mig av sökmotorerna LUBsearch samt Google scholar för att komma i kontakt med forskning på området. Sökorden som jag har använt mig av är: skolkurator+transpersoner, skola+könsidentitet, school+counselor+gender +variance, transgender+school. Ha i åtanke de eventuella variationer som skolkuratorers kontra de amerikanska school counselors arbete kan utgöra.

Backlund (2007) tar i sin avhandling upp att skolkuratorers arbete till störst del tas upp av samtal. Samtalen sker med eleven, föräldrarna och som konsultation till lärare. När det gäller arbetet som skolkuratorer utför utöver samtalen beskriver hon hur det skiljer sig från skola till skola. I vissa skolor arbetar skolkuratorerna med gruppövningar eller håller lektioner som är kopplade till samlevnad, då i syfte att arbeta med frågor förebyggande. Andra skolkuratorer har i princip inga arbetsuppgifter som ämnar verka förebyggande utan används bara till att hantera akuta situationer, till att "släcka bränder" (Backlund 2007). I en svensk studie visar författaren att skolkuratorer upplever en brist i sitt arbete som en följd av tidsbrist (Wåhlström 2014). Skolkuratorer lägger, precis som Backlund (2007) konstaterat, mycket av sin tid på rådgivning av elever och andra i kollegiet (ex. lärare) samt på samverkan med andra myndigheter i enskilda elevers ärenden. Även i detta fall uttrycker de skolkuratorer som omfattas av studien att de har en önskan att arbeta mer förebyggande (Wåhlström 2014).

Backlund (2007) beskriver även att ett hinder i skolkuratorers arbete, förutom den tidsbrist som i regel alltid råder, är förhållandet till övriga kollegiet. Skolkuratorer är som oftast ensam i sin profession på arbetsplatsen och det övriga kollegiet har en tendens att missuppfatta skolkuratorns roll vilket kan medföra rollkonflikter (Backlund 2007).

I en svensk studie har författaren analyserat skolkuratorers uppfattning kring förebyggande arbete mot psykisk ohälsa på svenska skolor. Slutsatsen visar att det finns en önskan att arbeta mer förebyggande med problematiken (Fries 2014). Fries (2014) menar att professionen kräver att de improviserar och anpassar sig efter de förutsättningar de har men att detta inte räcker för att utföra samtliga av de politiskt utformade mål som satts upp för verksamheten. Hon beskriver att en känsla av otillräcklighet är förekommande och att viljan finns att göra mer men att förutsättningarna inte tillåter det (Fries 2014).

En återkommande faktor i arbetet som skolkurator när det gäller vilka arbetsuppgifter som skolkuratorer utför är det handlingsutrymme som professionen har till sitt förfogande (Fries 2014; Wåhlström 2014). Det är med detta handlingsutrymme som skolkuratorerna prioriterar vilka uppgifter de ska arbeta med. Detta handlingsutrymme, tillsammans med den tidsbrist som det innebär att oftast vara ensam i sin profession på en arbetsplats med flertalet hundra elever, får som konsekvens att det förebyggande arbetet inte hinns med (Wåhlström 2014).

Internationell forskning lyfter skolkuratorns roll avseende stöd för HBT-personer i skolmiljön som vital (Doud & Shi 2017). Skolkuratorerna har genom sin utbildning införskaffat sig en förmåga att se saker ur olika perspektiv vilket är en fördel när ungdomar som har frågor kring kön, sexualitet och/eller identitet söker stöd (Doud & Shi 2017). Annan internationell forskning identifierar skolkuratoren som den personal dit flest elever med denna typ av frågor söker sig för stöd och vägledning (Byrd & Hays 2012). Doud & Shi (2017) ställer sig i sin studie frågan om hur skolkuratorer värderar sin kompetens avseende denna typ av frågor. Resultatet visar att majoriteten av de 125 skolkuratorer som studien analyserade visar på en relativt låg värdering av den egna kompetensen. Utbildning och träning i att möta elever som, helt eller delvis, befinner sig i denna typ av situation lyfts som framgångsfaktorer, inte bara för yrkesverksamma skolkuratorer utan även för socionomstudenter (Doud & Shi 2017). Full & Robertson (2015) menar att även om skolor integrerar frågor kring svårigheter kopplat till sexuella minoriteter (sexual minorities) så saknas frågor och kunskap kring just problematiken som det innebär att vara transperson. (Esp & Schön (2011) menar

även på att denna brist kan återfinnas hos svenska skolkuratorer. De har i fokusgrupp intervjuat skolkuratorer om arbetet med unga HBT-personer. Syftet med studien har varit att undersöka skolkuratorernas roll i förhållande till skolornas förebyggande arbete med värdegrundsfrågor samt vilka normer kring sexualitet och könsidentitet som präglar skolkuratorernas arbete med ungdomar. Till studiens syfte hör också att granska nationella styrdokument och riktlinjer och på vilket sätt de implementeras i verksamheten. Resultatet av studien var att skolkuratorerna, trots att intervjuarna ställde frågor om HBT-spektret, nästan uteslutet pratade om homosexuella (Esp & Schön 2011). De gånger som transsexuella personer nämns är det i förklarande termer, inte som en del av själva diskussionen. Många gånger tenderar de intervjuade skolkuratorerna att blandar ihop begreppen *transa* och *transsexuell*. Intervjupersonerna uppfattar att en av skolkuratorerna uttrycker sig på ett sätt som kan uppfattas som diskriminerande och/eller kränkande för transpersoner vilket stärker rådande heteronorm än mer. Sammanfattningsvis kommer författarna fram till att heteronormen fortfarande styr skolkuratorers arbete med unga HBT-personer (Esp & Schön 2011).

Sammanfattningsvis visar tidigare forskning på att skolkuratorers arbete till största del upptas av samtal med elever, föräldrar och lärare. Stor del av deras tid tillbringas med att hantera akuta situationer samtidigt som det finns en önskan om att arbeta mer förebyggande. Både svensk och internationell forskning visar tidsbrist som en orsak som ligger till grund för att skolkuratorerna inte kan arbeta förebyggande i den mån de önskar. När det kommer till skolkuratorers arbete med unga HBT-personer är kunskapsbrist en av de primära orsakerna, förutom tidsbrist, som påverkar arbetet med målgruppen negativt. Det har visat sig att arbetet med unga transpersoner, även där insatser riktas specifikt mot HBT-personer, brister på grund av otillräcklig kunskap. En sak som blir tydlig vid utforskandet av kunskapsläget är att det saknas relevant forskning kring ämnet.

3. Teori

I detta avsnitt redogör jag för de teoretiska utgångspunkter som undersökningens analys utgår från. För att förstå den empiri jag insamlat har jag valt att använda mig av Lipskys (2010) teori om ”street-level bureaucracy” och begreppet *handlingsutrymme* som är tätt förknippat med det förstnämnda. För en mer nyanserad bild kommer jag även att använda mig av Johanssons (2007) och Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) tolkningar av begreppet handlingsutrymme. För att ge analysen ytterligare en dimension kommer jag använda mig av Herz och Johanssons (2015) definition och teori om *det professionella mötet*.

3.1 ”Street-level bureaucracy” och handlingsutrymme

För att bättre kunna förstå hur skolkuratorernas arbete ser ut och vilka bakomliggande faktorer som ligger till grund för detta arbete anser jag att det inte enbart räcker med att se på hur skolkuratorerna talar, agerar och reflekterar över mötet med den grupp ungdomar som studien berör. För att få en nyanserad och mångfacetterad bild över varför arbetet ser ut som det gör och hur konstruktionen av yrkesrollen skapas och återskapas måste förutsättningar som finns inom den organisation som skolkuratorerna är en del av analyseras.

Lipsky (2010) diskuterar med sitt begrepp ”street-level bureaucracy” (i fortsättningen översatt till *gräsrotsbyråkrati*), kring hur bland annat yrkesverksamma socionomer inom människobehandlande yrken hanterar det handlingsutrymme som yrket ger dem utifrån ett organisationssociologiskt perspektiv. Begreppet gräsrotsbyråkrater beskriver Lipsky (2010) som de professioner som har en direktkontakt med människor, hit räknat personer som bland annat arbetar inom skolan, polis, välfärdssektor, jurister och lägre domstolar. Denna kontakt är förknippad med en relativt hög grad av handlingsfrihet. Johansson (2007) gör en svensk tolkning av Lipskys begrepp genom att definiera gruppen som: ”offentligt anställda tjänstemän vilka dels har direktkontakt med medborgarna i sitt dagliga arbete och dels har avsevärd handlingsfrihet i utförandet av sina arbetsuppgifter”. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) beskriver hur det handlingsutrymme som gräsrotsbyråkrater nyttjar påverkas av den organisation som

personen arbetar i. Socialarbetarens position innebär ett dilemma där hen å ena sidan möter brukare som människa till människa, å andra sidan har ramar fastställda av organisationen som påverkar hens handlingsutrymme (Svensson, Johnsson och Laanemets 2008). Lipsky (2010) berör i sina diskussioner hur den konflikt som motstridiga förväntningar och krav från omgivningen innebär påverkar hur gräsrotsbyråkrater använder sitt handlingsutrymme, vilket i skolkuratorers fall kan vara riktlinjer, lager, normer, föräldrars och/eller elevers vilja samt övrig kollegiets uppfattningar. Dessa förväntningar och krav beskrivs ofta som vaga eller i konflikt med varandra. Vidare beskriver Lipsky (2010) hur närkontakten med klienter/brukare skapar ett utrymme för egna tolkningar av verkligheten i och med att informationen ges i förstahand. Genom de egna tolkningarna, tillsammans med rutiner, verksamhetsmål och lagar, påverkas den bedömning som den professionella gör i varje fall och som i förlängningen påverkar den hjälp eller det stöd som individen på andra sidan skrivbordet i slutändan erbjuds (Lipsky 2010). En aspekt som Lipsky (2010) framhäver påverkar handlingsutrymmet sett ur ett organisatoriskt perspektiv är tid och resurser. Dessa faktorer är ofta någonting som begränsar handlingsutrymmet och som då kräver utveckling av egna rutiner och arbetssätt av de yrkesverksamma för att effektivisera arbetet och för att möta verksamhetsmålen. Han hävdar även att de rutiner och arbetssätt som utvecklas för att hantera friktionen som tids- och resursbrist skapar lätt införlivas i den professionella som därmed påverkas i sin förmåga att reflektera och anpassa mötet efter individen den möter.

Genom att analysera den insamlade empirin utifrån Lipskys (2010) teori om gräsrotsbyråkrater och handlingsutrymme kan skolkuratorers arbete med ungdomar som identifierar sig som transpersoner, som på annat sätt har frågor kring könsuttryck och könsidentitet samt det övergripande arbetet med denna typ av frågor förstås ur ett mångfacetterat perspektiv. Det blir inte fokus på enskilda individers eventuella brister och/eller styrkor, utan fokus ligger på hur skolkuratorernas situation på arbetsplatsen, och i samhället, påverkar deras sätt att arbeta och vilka framgångsfaktorer som kan identifieras utifrån detta.

3.2. Det professionella mötet

Herz & Johansson (2015) förklarar begreppet *det professionella mötet* som de möten som sker mellan individer i olika typer av människobehandlande kontext. Den professionella kan vara lärare, socialarbetare, terapeut eller någon verksam inom sjukvården. Den/de person/-er som den professionella möter benämns olika beroende på vilken arena mötet utspelar sig på. Klienter, patienter, brukare, elever, studenter och kunder är några av de begrepp som används för att benämna gruppen som den professionella på något sätt ska hjälpa/stötta/behandla. Herz och Johansson (ibid.) menar att det är viktigt att se bortom den mikrokontext som är här och nu och inte låta mötet vara avskärmat från frågor som rör vår samtid. Genom att se till de socialpsykologiska faktorer så som strukturella-, interpersonella- och organisatoriska förutsättningarna som finns i varje möte menar de att den professionella får ett mer holistiskt perspektiv på mötet och på detta sätt bättre lyckas med sitt arbete (Herz & Johansson 2015). Herz & Johansson (2015) förklarar vidare att begreppet innefattar en mängd olika typer av professionella möten. Den typ av professionella möten som jag valt att använda mig av i min analys beskrivs som *det normkritiska mötet*.

3.2.1 Det normkritiska mötet

För att förstå vad som karakteriserar det normkritiska mötet menar Herz & Johansson (2015) att vi först behöver se till dess motsats, *det normativa mötet*. Det normativa mötet syftar till, precis som det låter, att sträva efter att normalisera människan. I vissa möten, så som det mellan en läkare och dennes patient angående en viss typ av behandling för att behandla en sjukdom, kan ett normaliserande möte vara något positivt. Det är när normalisering i det normativa mötet glöms bort och får ske helt ofreflekterat som det riskerar att kränka individer och att reproducera maktstrukturer (Herz & Johansson 2015).

Betydelsen av begreppet normalitet kan skilja sig något beroende på vilken vetenskap som det används inom. Inom sociologisk vetenskap definieras begreppet som de kollektiva förväntningar på vad som är kulturellt önskvärt vid ett visst tillfälle eller inom en viss grupp individer. Regler och lagar har en stark koppling till begreppet. Till dessa gäller även outtalade och informella regler, så

kallade normer. På grund av att de är informella och outtalade är det oftast när någon överträder dessa som reglerna blir tydliga. Normaliteten är inte en homogen grupp samlade förväntningar. I ett samhälle finns det skilda meningar om vad som är normalt och genom det även vad som inte är normalt. Detta innebär att det i ett samhälle finns olika normer samtidigt som dessa normer uppfattas och tolkas olika (Svensson 2007).

Olika kulturer och sammanhang finns parallellt i ett samhälle, vilka tillsammans skapar ett konstant prövande av normerna samt en dynamik mellan dessa. Personer eller saker som är annorlunda blir märkta och påkallar uppmärksamhet. Samtidigt som dessa avvikelser hotar det normala, blir de också en utmaning av normaliteten och möjliggör förändring. Så samtidigt som avvikandet från normer strider mot normaliteten, blir det också en del av den (Svensson 2007).

Det normkritiska mötet syftar till att frånga olika typer av samtalsmetodik där fokus ligger på vilka frågor som ställs, hur de ställs och när de ställs samt hur den professionella möter de svar hen får (Herz & Johansson 2015). Fokus ligger istället på hur mötet påverkas av andra faktorer bortom det konkreta och manifesterade samtalet. Herz & Johansson (ibid.) argumenterar för olika tillvägagångssätt för att driva det normkritiska mötet till att bli lyckat. Detta är någonting som kommer att vidareutvecklas i studiens analys. För att kunna föra diskussioner kring det professionella mötet är viktigt att ge en yttlig presentation av begreppet kategorisering i en sociologisk kontext. Begreppet kategorisering, eller rättare sagt kategori, är ett analytiskt begrepp som används för att avse en konstruerad grupp (Mattsson 2010). Med konstruerad grupp menas olika företeelser och subjekt som sammanförs för att de har någonting gemensamt. Detta gör vi människor eftersom det på något sätt skapar någon form av logik i ett sammanhang. De kategorier som det ofta pratas om inom socialt arbete är kön, etnicitet, klass och sexualitet. Förutom dessa kategorier finns det många andra, och fler skapas kontinuerligt inom olika verksamheter och i vardagslivet för att hjälpa oss att ordna, tolka och förstå världen omkring oss. (Mattsson 2010)

4. Metod och metodologiska överväganden

4.1 Val av metod

För att undersöka hur skolkuratorer arbetar med frågor som könsidentitet och sexualitet samt få en inblick i hur de ser på detta arbete har jag valt att använda mig av kvalitativ metod. Anledningen till att kvalitativ metod används är för att det ger en djupare förståelse av det som undersöks än resultatet av en kvantitativ hade gett. Med en kunskapsteoretisk ståndpunkt där undersökningen ämnar förstå den sociala verkligheten på grundval av hur skolkuratorerna i skolmiljön tolkar denna verklighet i förhållande till studiens syfte blir det möjligt att analysera empirin på ett mer djupgående sätt (Bryman 2011). Metodvalet gör också att undersökningen tar en ontologisk ståndpunkt, det vill säga att den insamlade empirin synliggör de sociala konstruktioner som samspelet mellan individer ger upphov till, till skillnad från kvantitativ metod som utgår från en positivistisk ståndpunkt och ser verkan utan en djupare förståelse av orsak (Bryman 2011). Jag använder mig av semi-strukturerade intervjuer som ett sätt att samla empiri till studien. Anledningen till detta val ligger i att intervjuer, samtidigt som de har ett valt samtalsämne, även ger utrymme för att låta det intervjupersonen upplever som viktigt och relevant styra samtalet samt möjliggör följdfrågor från intervjuaren på intressanta och otillräckliga svar (Bryman 2011). Valet att göra intervjuerna semi-strukturerade beror på att de då kunde utformas efter förhållandevis specifika teman som tillhör undersökningen i en intervjuguide, men ger ändå utrymme för den flexibilitet som nämns ovan. Dyker nya frågor upp under själva intervjun kan dessa ställas trots förvalda teman (Bryman 2011). Då en skolkurator ofta är ensam om sin befattning på arbetsplatsen är möjligheten till fokusgrupper, som jag först hade tänkt använda mig av, begränsad och jag har därför gjort valet att inte använda det som ett alternativ. Metodens förtjänster ligger i att undersökningen kan visa på orsaker som ligger till grund för hur skolkuratorerna arbetar samt synliggöra eventuella spänningar som finns då beaktning tas till individernas egna erfarenheter, utsagor och åsikter. Begränsningarna med metoden ligger i att jag som intervjuare är den som tolkar empirin och det jag anser är viktigt bygger på mina erfarenheter och uppfattningar om verkligheten (Bryman 2011). Något jag behöver ha i åtanke när jag utför

själva intervjuerna är att i den mån det går hålla mig själv och frågorna neutrala, för att inte styra intervjupersonernas svar åt ett eller annat håll, så kallad intervjuareffekt.

4.2 Urval

I frågan om urval har jag gjort valet att använda mig av ett målinriktat urval. Då syftet är att undersöka skolkuratorers arbete finns det ingen anledning att samla empiri från annat än skolkuratorer (Bryman 2011). Jag har sedan valt att använda mig av ett snöbollsurval för att komma i kontakt med undersökningsdeltagare. Snöbolls- eller kedjeurval innebär i mitt fall att jag kontaktat en redan befintlig kontakt som arbetar som skolkurator, och bad sedan hen att hänvisa mig vidare till kollegor på andra skolor (Alvehus 2013). Jag kom via denna personen i kontakt med ytterligare en skolkurator som arbetade på en grundskola. Efter att ha intervjuat dessa två personer kom jag fram till att jag skulle försöka få tag i intervjupersoner som arbetade på gymnasieskolor. Detta dels för att jag inte fått några andra svar på min förfrågan om deltagare till studien, dels för att jag, efter de två första intervjuerna, insåg att det fanns en större chans att skolkuratorer på gymnasieskolor har arbetat med denna sorts frågor. Jag valde att ringa till gymnasieskolor som fanns i min närhet och fick då tag på ytterligare två deltagare till studien, ett så kallat bekvämlighetsurval (Alvehus 2013). Studien kom att innefatta fyra intervjuer då detta var vad tidsramen och skolkuratorernas tillgänglighet gav utrymme för. Samtliga skolkuratorer arbetar vid tiden för intervjuerna i samma storstad i södra Sverige. Två av skolkuratorerna arbetar på grundskolor F-9 och de två andra arbetar på gymnasieskolor med treåriga linjer. Genom att inhämta empiri från både verksamma skolkuratorer på grundskola och på gymnasieskola tror jag att analysen kan bli mer mångfacetterad än den varit med endast verksamma från grundskolan, detta då eventuella olikheter beroende på skolkuratorernas målgrupp kan vara en variabel i analysen. Erfarenheten som skolkurator varierade mellan 1-16 år och samtliga av studiens deltagare har varit anställd som skolkurator på ytterligare minst en skola tidigare under sitt yrkesverksamma liv.

4.3. Metodens förtjänster och begränsningar

Bryman (2011) beskriver hur en kvantitativ studie oftast syftar till att undersöka om forskarens hypotes stämmer medan en kvalitativ studie snarare ämnar ge plats åt deltagarnas uppfattningar. På samma sätt är en kvalitativ studie oftast mer generaliserbar än en kvantitativ studie är. Genom att ta en kvalitativa ansats ges även utrymme för en djupare studie och förståelse av deltagarnas sociala verklighet medan den kvantitativa ansatsen oftast ger rådata utan att se till de sociala orsakerna bakom (Bryman 2011). Jag vill, genom att använda mig av en kvalitativ ansats, förstå den sociala verklighet och kontext som skolkuratorer verkar i och som ligger bakom hur de arbetar. Aspers (2011) menar att det behöver finnas en viss flexibilitet i studien vilket gör det möjligt att justera undersökningen om det skulle framkomma nya uppgifter som gör att studien annars skulle vara svår att genomföra. Mitt intresse var att undersöka hur det faktiska arbetet som skolkurator såg ut i förhållande till unga transpersoner samt frågor kring könsuttryck och könsidentitet. Då skolkuratorer ofta själv lägger upp och planerar sina arbetsuppgifter var det viktigt att undersöka hur skolkuratorerna resonerade kring detta arbete någorlunda fritt. Förutom resonemang kring det egna arbetet var det viktigt att se skolkuratorns roll som en del i en organisation med andra professioner och hur detta påverkar skolkuratorns roll. Med anledning av detta ansåg jag att en kvalitativ metod lämpade sig bäst för denna studie. En möjlig begränsning i studien är att jag inte kan veta om det skolkuratorerna svarar är hur de faktiskt arbetar och hur de tycker. Det kan vara så att några av de svar jag fått istället handlar om att de vill framstå som professionella och inte vill medge några av de fel de eventuellt gör i sitt arbete. Trots detta tror jag att studien kan öka förståelsen för hur skolkuratorers arbete med denna typen av frågor ser ut utifrån hur skolkuratorerna resonerar kring olika delar av ämnet.

Metodens begränsningar är någonting man bör ha i åtanke när man läser den. Kritik har riktats mot den kvalitativa ansatsen då den är svår att replikera, bland annat på grund av den förförståelse som forskaren har när hen genomför den (Aspers 2011). Då min studie syftar till att undersöka enskilda skolkuratorers arbete på en fördjupad nivå är det inte intressant att generalisera resultatet till en hel population.

4.4. Tillvägagångssätt

Jag har följt Brymans (2011) kvalitativa forskningsprocess som presenteras i sex steg. Det första steget var att identifiera generella frågeställningar. Detta gjorde jag genom att göra efterforskning i ämnet samt diskutera saken med kurskamrater. Andra steget bestod av att göra ett urval relevant för min studie. När detta var gjort gick jag vidare med det tredje steget vilket är insamling av empiri. Detta kommer presenteras vidare under rubrikerna ”Konstruktion av intervjuguide” och ”Hantering av empirin”. Under det tredje steget valde jag att anpassa mitt urval lite genom att inkludera gymnasiekuratorer till respondenterna. Steg fyra, tolkning av data, samt steg fem, tematisering och kodning av empirin, presenteras under rubrikerna ”Analysmetod”. Det sjätte och sista steget i den kvalitativa forskningsprocessen är presentation av resultat och analys vilket kommer presenteras under rubriken med samma namn i slutet av denna uppsats.

4.5. Konstruktion av intervjuguide

När jag skulle konstruera min intervjuguide använde jag mig av Brymans (2011) tips kring detta. Utifrån mina frågeställningar valde jag ut några olika teman som jag sedan vidareutvecklade till olika frågor. Intervjuguiden var menad som ett stöd snarare än en mall. Frågorna började med att ta reda på vem skolkuratoren var i fråga om utbildning och erfarenhet för att sedan gå in på studiens ämne. Frågorna började med lite enklare frågor för att sedan bli mer och mer öppna för att möjliggöra att respondenterna kunde reflektera och svara fritt. Jag utformade frågorna på ett sånt sätt att det skulle underlätta för mig att svara på mina frågeställningar samtidigt som jag försökte undvika att styra samtalet allt för mycket med ledande frågor. Intervjuguiden finns som bilaga i slutet av dokumentet.

4.6. Hantering av empiri

Jag höll intervjuerna på respektive skolkurators kontor med en deltagare i taget. Intervjuerna tog i snitt en timme att genomföra vardera. Efter samtycke från respondenterna spelades samtalet in för att sedan kunna transkriberas. Transkriberingarna innehåller varje ord som sagts, även meningar som avbrutits

mitt i. Längre pauser har inkluderats. Namn och arbetsplats har aidentifierats i det transkriberade materialet.

4.7 Analysmetod

Jag utgick från Aspers (2011) och Brymans (2011) råd avseende kodning av öppna frågor när det kom till att tematisera min empiri. Jag började med att läsa igenom det transkriberade materialet flera gånger för att på så sätt identifiera eventuella teman. Till en början tematiserade jag materialet utan att ha tänkt igenom vilken teori jag skulle använda mig av för att analysera det med. Efter att ha insett att detta inte gick tog jag en lång paus från uppsatsskrivandet på ca. 1,5 år. När jag väl fortsatte skriva fick jag tematisera om materialet utifrån de teorier jag slutligen valt att använda mig av. Efter flera försök med olika teman kom jag till slut fram till teman som fungerade utifrån den empiri jag fått, mina frågeställningar samt de teorier jag valt att använda mig av. Temana var till en början övergripande men allt eftersom jag arbetade med materialet bröt jag ner dessa för att kunna ställa dem i förhållande till teorin. De olika respondenterna kodades genom olika färg på texten för att jag lättare skulle kunna hålla isär dem, och respektive skolkurator tilldelades ett nummer för att kunna hänvisa till dem i texten. När det kom till att välja ut vilka citat jag skulle använda mig av letade jag igenom det kodade materialet efter repetitioner, metaforer, liknelser och likheter eller skillnader mellan respondenternas utsagor. Detta förklarar Aspers (2011) syftar till att identifiera mening i empirin. Efter att ha identifierat dessa tolkade jag den kodade empirin med hjälp av de teoretiska begrepp jag valt att använda mig av.

4.8. Studiens tillförlitlighet

I frågan om undersökningens reliabilitet så blir den svår att replikera eftersom metoden är relativt ostrukturerad och till viss del har varit beroende min egen uppfinningsrikedom, och att det på grund av detta inte finns något accepterat tillvägagångssätt för att replikera studien. För att på annat sätt visa att studien kan anses vara tillförlitlig behöver jag se till dess äkthet (Bryman 2011). Bryman (2011) presenterar fem olika kriterier som grund för att se till en studies äkthet. Studien ger en *rättvis bild* av de olika åsikter och uppfattningar som

respondenterna har genom att delar av allas utsagor presenteras i studien. Genom att jämföra uttalanden från olika personer med varandra för att se likheter och skillnader, samt vad dessa beror på möjliggörs en viss *pedagogisk autenticitet* samt *ontologisk autenticitet*. Detta sker genom att de subjektiva verkligheter de olika skolkuratorerna arbetar i synliggörs och hjälper respondenterna att förstå sin situation utifrån ett större perspektiv än det individuella. De kan se sig själva som en del i en yrkeskår som har olika problem att hantera och olika sätt att hantera dem på. Genom att göras medvetna om sin egen situation i förhållande till andra inom samma profession ges studien även *katalytisk-* och *taktisk autenticitet* (Bryman 2011).

4.9 Forskningsetiska överväganden

Inom all forskning som behandlar människor behöver den som undersöker ta i beaktning det så kallade individskyddskravet (Vetenskapsrådet). Det innebär att de individer som ligger till grund för empirin i en undersökning är berättigade skydd mot insyn i sina privatliv, liksom att de inte heller får utsättas för psykisk eller fysiskt våld, kränkningar eller förödmjukelse. För att säkerställa detta har jag i undersökningen utgått från de fyra huvudkrav som finns för att värna om privatpersoners integritet; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet). Informationskravet innebär att de personer som omfattas av undersökningen i förväg har blivit informerade om studiens syfte, vilken roll de har i studien, att den är frivillig samt att de när de vill kan avbryta sin medverkan. Samtyckeskravet innebär att jag som utför undersökningen har inhämtat de medverkandes samtycke innan jag startade intervjuprocessen. Konfidentialitetskravet försäkrar att de medverkandes personuppgifter eller privatliv inte röjs för någon utomstående, och att det inom forskargruppen upprättas en sekretess. För att försäkra mig om detta har jag avidentifierat namn på personer och de arbetsplatser som intervjupersonerna arbetar på. Nyttjandekravet innebär att den information som de medverkande i studien lämnat inte har använts, eller kommer användas, för kommersiellt- eller icke-vetenskapligt bruk, det vill säga att uppgifterna endast används för sitt syfte (Vetenskapsrådet).

4.10 Presentation av respondenterna

Här följer en kort presentation av respondenterna med syfte att redovisa skolkuratorernas yrkeslivserfarenhet samt hur lång tid de arbetat på nuvarande arbetsplats.

K1

K1 har varit socionom i 15 år. Hen har arbetat som socialsekreterare på enheten för barn och familj i fyra år innan hen började arbeta som skolkurator, vilket hen nu gjort i elva år. På sin nuvarande arbetsplats, en grundskola med åk F-9, har hen arbetat i ca. 6 år vid tiden för intervjuerna.

K2

K2 har varit socionom i ca. ett år vid tiden för intervjun. Hen har arbetat som skolkurator sedan examen. På den nuvarande arbetsplatsen, en grundskola med åk F-9, har hen varit anställd i sex månader.

K3

K3 tog sin socionomexamen för 14 år sedan. Hen har arbetat som skolkurator i 10 år men endast varit anställd på den nuvarande arbetsplatsen, en gymnasieskola med treåriga linjer, i sex månader.

K4

K4 har varit yrkesverksam socionom sedan 1988, det vill säga 27 år. Hen har arbetat som skolkurator i ca. 16 år. Innan dess arbetade hen som socialsekreterare. Gymnasieskolan som K4 arbetar på är en relativt ny skola som består av två sammanslagna skolor. Då hen arbetade på en av de gamla skolorna kan hen anses ha arbetat på nuvarande arbetsplatsen i tio år (två år om man räknar från öppningen av den sammanslagna skolan).

5. Resultat och analys

I denna del analyserar jag den empiri som inhämtats med stöd av de teoretiska perspektiv jag tidigare nämnt, nämligen Lipskys (2010) teori om gräsrotsbyråkrater och handlingsutrymme, det sistnämnda vidareutvecklat av Svensson, Johnsson & Laanemets (2008) och Johansson (2007), samt teorin om det professionella mötet som beskrivet av Herz & Johansson (2015). Jag kommer även att ställa empirin mot den tidigare forskning som presenterats i studiens andra kapitel, ”Kunskapsläget”.

5.1. Gräsrotsbyråkrater och handlingsutrymme

För att få en bred förståelse för skolkuratorernas arbete med unga transpersoner samt frågor kring könsuttryck och könsidentitet kommer jag att börja analysen med hjälp av teorin om gräsrotsbyråkrater och handlingsutrymme.

5.1.1. Otillräcklighet och resursbrist

En punkt som samtliga skolkuratorer i denna studie berör och är överens om påverkar deras möjlighet att arbeta förebyggande i frågor som rör unga transpersoner, könsidentitet och könsuttryck är resursbrist. Tre av de fyra skolkuratorerna som intervjuats är ensamma i sin profession på arbetsplatsen, medan den fjärde har en kollega som också arbetar som skolkurator. Att som ensam skolkurator på arbetsplatsen ansvara för flera hundra elever och alla de olika problem och frågor som dessa elever kommer med beskrivs som en ren omöjlighet.

... vi ägnar oss jättemycket åt att släcka bränder och hantera konflikter och annat när det vi egentligen är bäst på är det förebyggande arbetet. /.../ Jag har ju 650 elever... sen så tänker jag att jag ändå tycker att mina chefer är, de stöttar mig i mina prioriteringar så liksom de är väldigt uppmuntrande till att gå in och göra klassarbeten... och då blir det ju så att då hinner man ju inte med allt annat och då förväntar de sig inte det heller... men det är liksom en lite omöjlig ekvation när man har 650 elever... hade vi varit en till så hade det kunnat se helt annorlunda ut. (K1)

Som vi kan se i citatet ovan beskriver K1 hur hen inte har tid att arbeta med det förebyggande arbete som hen hade velat arbeta med. Paralleller kan här dras till den forskning som beskrivs under rubriken ”Kunskapsläget” som också pekade på tidsbrist som ett faktum i socialt arbete i stort såväl som i skolkuratoryrket. Även Lipsky (2010) beskriver hur gräsbyråkraters arbete bland annat karaktäriseras av en konstant tidsbrist. K1 uppger att cheferna stöttar hen i de prioriteringar hen gör men att arbetet detta till trots blir bristande, då valet att arbeta med en viss typ av frågor får som direkt konsekvens att en annan typ av frågor inte arbetas med. Liknande typer av prioriteringar är det flera av skolkuratorerna som nämner, precis som en önskan om att kunna arbeta med alla typer av problemområden. Lipsky (2010) förklarar gräsrotsbyråkraters agerande med denna typ av prioritering med begreppet *triage*. Begreppet är från början en medicinsk term i en slagfältskontext som delar in patienter i tre grupper för att fältläkarna ska effektivisera sitt arbete. Grupperna benämns som *dödligt skadade*, med litet hopp om överlevnad, *lätt skadade*, kräver inte direkt uppmärksamhet, och *allvarligt skadade*, men som troligtvis kan räddas om rätt medicinsk hjälp ges omgående. Precis som denna typen av prioriteringsordning hjälper fältläkaren i tider av krig kan gräsrotsbyråkratens situation, menar Lipsky (2010), också förstås. Den sistnämnda gruppen, de allvarligt skadade, är i skolkuratorns fall den grupp elever dit den hjälp skolkuratoren och de begränsade resurser hen besitter, kan leda till att flest individer hjälps. Prioriteringen ser alltså till att skolkuratoren hjälper maximalt antal elever med de begränsade resurser hen har. Genom att fokusera på en grupp dit många individer hör och dit många resurser riktar sig, får skolkuratorns arbete en mening trots att hen inte kan hjälpa alla.

Trots att skolkuratorerna väljer att prioriterar som de gör har de alla en vilja att arbeta med alla typer av problemområden. De olika skolkuratorerna har olika sätt att hantera denna typ av otillräcklighet, samt har tillsynes olika sätt att se på de konsekvenser som olika typer av interventioner har. Detta presenteras mer nedan.

5.1.2. Fördelning av resurser och arbetsuppgifter

De skolkuratorer som jag intervjuat nämner alla skolkuratorns roll i utformningen av likabehandlingsplanen som traditionell. Det beskrivs nästan som en rådande lag

att skolkuratoren på ett eller annat sätt har ett finger med i framtagning, utformning och revidering av likabehandlingsplaner.

...så på denna skolan har man nog varit väldigt involverad... nu har jag strukturerat upp den och så så jag tror inte att man känner sig lika involverad men den går igenom i personalgruppen från sida ett till sista... så att alla är liksom medvetna om vad det står och kan ha input och... eftersom där är inne vad man gör i olika ämnen och så så är det ju viktigare att alla har läst det. (K3)

...jag har suttit centralt i det, och har jobbat i de här frågorna tidigare och alltid tyckt att det är bra att det är lärare som håller i det huvudsakligen, därför att det är de som möter eleverna... och så är det faktiskt här... vi har en grupp på skolan som jag inte tillhör de som sitter med primärt, utan min kollega är med... men annars så är det några lärare som driver det... vi har lärare som har en utbildning till genuspiloter ... vi har ganska många på skolan... och de håller i det här tillsammans med en elevgrupp, när de genomför enkäter och tittar på trivsel och tittar på om man är utsatt och tar del av elevernas åsikter och vad man ska göra åt det. Och med hjälp av eleverna så väljer de vilka frågeställningar man fokuserar på och sen utvecklar man det i likabehandlingsplanen efter det. (K4)

De båda citaten ovan visar två helt olika svar på en fråga om samma ämne, nämligen hur deras arbete med likabehandlingsplanen ser ut. Som jag tidigare nämnt i studiens inledning har Skolverket (2012) fastställt att alla verksamheter som lyder under skollagen ska upprätta, utvärdera och revidera en likabehandlingsplan. K3 beskriver hur det övriga kollegiet tidigare haft en stor roll vid upprättandet av handlingsplanen men att hen, sedan hen börjat på tjänsten ett drygt halvår tidigare, tagit över uppdraget helt. K4 menar att kollegorna på skolan, genom att hen har släppt på kontrollen och låtit bland annat lärarna ta större plats i arbetet med likabehandlingsplanen, har kunnat utveckla handlingsplanen till mer än bara ett dokument som årligen ska revideras.

Genom att låta engagerade lärare och andra anställda vara med och förkovra sig i ämnet menar K4 också att eleverna får ett större intresse och engagemang för

likabehandling, detta då även deras åsikter och situation beaktas. Svensson, Johnsson & Laanemets (2008) menar att det sistnämnda sättet att arbeta skapar förutsättningar för att arbetet ska lyckas med hjälp av de kompetenserna som de olika professionerna i så kallade *tvärprofessionella team* tillför.

Ett tvärprofessionellt team är ett begrepp som benämner en grupp professionella, med olika utbildningar och kompetenser, som tillsammans arbetar mot ett gemensamt mål (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008). Ett *multiprofessionellt team* är en typ av tvärprofessionellt team där var och en bidrar med sin specifika kunskap och expertis. Genom att individernas roller är avgränsade och tydliga kan fokus ligga på vad som ska göras (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008). I skolans likabehandlingsarbete kan samverkan mellan t.ex. skolkurator, andra professioner i elevhälsoteamet samt lärarkåren ses som ett multiprofessionellt team. Detta sätt att arbeta på knyter även an till det Backlund (2007) konstaterat angående skolkuratorers roll i förhållande till det övriga kollegiet (se kapitel "Kunskapsläget"). Genom att bjuda in till samverkan förebygger skolkuratoren även att det uppstår rollkonflikter mellan t.ex. lärarna och elevhälsovården. Då alla professioner på arbetsplatsen är med och tillsammans skapar strategier för ett bra arbete kan samtliga perspektiv tas i beaktning. K3 är tydlig med att hen egentligen inte har någon direkt insyn i hur den allmänna undervisningen som eleverna får ser ut: "för jag vet ju egentligen inte vad som händer exakt på lektionerna". Hon menar på att även om likabehandlingsplanen varje år revideras och samtliga i verksamheten informeras om dess mål är det i slutändan lärarna som väljer hur de ska undervisa sina klasser. K4 är inne på ett liknande spår när hen uttalar sig om hur skolan arbetar med diskrimineringsgrunderna: "det ska ju egentligen bakas in i alla lektioner och där vet ju jag att der säkert ser olika ut beroende på vilken kurs det är, vilken lärare som undervisar". K1 beskriver vikten av att lärarna implementerar ett normkritiskt förhållningssätt i sin undervisning genom att säga: "så att det är mycket generellt just det här kring vad för material man använder, hur man... vad man använder för ord... hur man fördelar ordet i klassen... till exempel med killar och tjejer". K2 instämmer i att klassrummet är den arena där det primära likabehandlingsarbetet bör äga rum: "det är många lärare som har värderingsövningar också... och egentligen ska det ju ligga på den nivån."

5.1.3. Kunskap

När skolkuratorerna fick frågan som rörde skolans arbete med unga transpersoner eller frågor kring könsuttryck och könsidentitet som diskrimineringsgrund (och därför en del av det generella likabehandlingsarbetet) fick jag till viss del liknande svar, men även svar som skiljde sig åt. De olika arbetsplatserna hade olika upplevelser av hur fungerande arbetet på just deras arbetsplats var samt vilka förutsättningar som ligger till grund för ett fungerande arbete, men en punkt som tre av de fyra skolkuratorerna var överens om påverkade deras möjlighet till arbete med gruppen var att det rent allmänt saknades kunskap kring ämnet i organisationen. K1 uttryckte sig på följande sätt: ”det är mycket kvar att göra... det saknas mycket kunskap”. Hen uttryckte sig på ett liknande sätt när hen fick frågan kring det egna arbetet med frågorna som skolkurator: ”jag tycker att det är ett svårt ämne, kan lite om det”. Hen uttryckte att hen, sedan jag kontaktat hen med förfrågan om deltagande, reflekterat över sitt eget förhållningssätt i det vardagliga arbetet just avseende könsidentitet. K1 beskriver hur hen tror att den största anledningen till att det inte finns kunskap och ett välutvecklat arbete i frågan inte beror på att frågor kring könsuttryck och könsidentitet inte finns, utan att det inte förrän på senare tid är en fråga som över huvud taget diskuteras i undervisningssammanhang. K1 reflekterar vidare kring huruvida kuratorskollegor på andra skolor har kunskap i ämnet.

jag tror att de flesta av mina kollegor har för lite utbildning kring det här, eller kunskap kring det här... och att man säkert gör massa fel. Av okunskap och inte illvilja, att man säkert liksom i värsta fall både kränker och liksom, ja... faktiskt sårar en annan människa. För att man inte kan tillräckligt... det handlar också mycket tänker jag på hur man ställer frågor, och så gäller det kring allt. När man har okunskaper i ett ämne så blir man sämre på att bemöta och ställa frågor, så är det ju. Så hade man pratat om det här mer i kuratorsgruppen, vilket jag aldrig kan minnas att vi har gjort faktiskt om jag ska vara ärlig, så hade jag nog stött på att det fanns mycket fördomar, tror jag... absolut. (K1)

I citatet ovan reflekterar K1 över vad brist i kunskap kan få för konsekvenser. Jag har i tidigare kapitel av studien visat att transpersoner pekat på skolan som en av de arenorna där de känt sig som mest utsatta just på grund av att skolkuratorer inte haft tillräcklig kunskap i ämnet och därför snarare stigmatiserat än hjälpt (Darj och Nathorst-Böös 2008, Ungdomsstyrelsen 2010). Under den del av denna studie som tar upp kunskapsläget visar både internationell forskning och svenska studier att kunskapsbrist är en stor anledning till att arbetet med unga transpersoner samt frågor kring könsidentitet och könsuttryck brister, precis som skolkuratorerna i denna studie konstaterar. Tidigare forskning identifierar även okunskap som en av de primära orsakerna till att unga transpersoner känner sig oförstådda och osedda av skolkuratorer (Doud & Shi 2017)

K3s svar på frågan om hon stöter på den här typen av frågeställningar i sitt arbete på en gymnasieskola knyter an till, och förstärker påståendet i, citatet ovan.

för precis som jag sa jag tror inte att många vet i den åldern vad det är som händer med dem... så man har någonstans tänkt att, ja men den frågan kommer inte förrän de är 25-30 år... och då ligger det på någon annans bord... tyvärr har jag haft den inställningen. (K3)

K3 uttrycker att hen inte haft kunskap kring att elever i den åldersgrupp hon arbetar med på gymnasiet kunde ha frågor kring könsuttryck och könsidentitet eller att de för den delen identifierade sig som transpersoner. K2 uppger även hen att hen tror frågorna dyker upp senare i livet. Hen uppger att hen tror att unga kan ha funderingar kring kön i grundskoleålder men att funderingar och frågor kring könsuttryck och könsidentitet inte dyker upp förrän eleverna ska börja gymnasiet, och därför inte är någonting hen stöter på i sitt arbete i så stor utsträckning. Även detta är ett tecken på att det saknas kunskap i ämnet.

Lipsky (2010) beskriver hur gräsrotsbyråkratens arbetssituation karaktäriseras av att efterfrågan alltid möter utbudet. Han menar att efterfrågan på sociala interventioner av olika slag alltid kommer att finnas i större utsträckning än de interventioner som samhället kan erbjuda (Lipsky 2010). Om vi ska se på kunskap som en resurs, som en viktig del av det utbud som sociala interventioner som

skolan kan erbjuda, kan vi bättre förstå den situation som K1 och K3 beskriver ovan. Genom att uttrycka en brist av kunskap som en anledning till att skolan, och skolkuratoren själv, inte arbetar med frågorna i den utsträckning som de önskar visar de också att det utbud av insatser som skolan ger sina elever inte räcker till för att tillfredsställa det behov som finns.

5.1.4. Temadagar

Jag kommer nu se till hur skolkuratorerna resonerar kring hur det förebyggande arbetet med just könsuttryck och könsidentitet på skolorna de arbetar på ser ut, i vilken mån det fungerar och hur de planerar att vidareutveckla det arbetet.

Vi har nog inte haft något jättebra arbete kring det annat än ungdomssamtalarna som kommer hit, och det är först i årskurs 9 /.../ och då kommer de utifrån för att prata om sexualitet, för att prata... ja men om känslor och alla de bitarna... och de har ju pratat mycket om det, det vet jag... ehm men eh... annars har... så är vi nog rätt dåliga på de och fått liksom bli mer medvetna om det... så ser man vår nya likabehandlingsplan i förhållande till vår gamla så är det stor skillnad. (K1)

I citatet ovan visar skolkuratoren på hur de på hans arbetsplats valt att ta in kunskap utifrån. Genom att anlita dessa så kallade ungdomssamtalarna har hen funnit ett sätt runt den tids- och kunskapsbrist som hen tidigare konstaterat att hen och övriga kollegiet har. Hens uttalande visar även att resultatet inte blivit så bra som hen hade velat. Åter igen visar denna studie på liknande resultat som tidigare forskning konstaterat. Internationell forskning har, som jag tidigare beskrivit, pekat på att arbete med frågor som rör HBT-personer på skolor har en tendens att åsidosätta transpersoners situation på grund av bland annat okunskap (Robertson 2015).

Avslutningsvis menar K1 att arbetet kommer att bli bättre framöver då de har reviderat likabehandlingsplanen. Samma skolkurator spånar sedan vidare på samma ämne som visat nedan.

jag tänker att skolan är en självklar arena för att prata såna här saker... och att vi behöver bli, och jag hoppas att vi kommer bli, bättre på det också... det är målet iallafall... (K1)

Åter igen visar hen på att hen anser att det brister i likabehandlingsarbetet avseende könsuttryck och könsidentitet samtidigt som hen visar på att hen anser att skolan är en viktig arena i frågan. Hen uttrycker även en vilja att utveckla arbetet och därigenom bli bättre på det. En annan skolkurator beskriver arbetet på sin skola som längre framskridet än ovanstående gör.

Vi har haft temadagar inne på denna skolan... och vi har även inne lite grann vad som görs på de olika kurserna... asså samhällskunskap har ju plockat in sin del och naturkunskap och så din del... men det arbetet behöver vi utveckla lite till så det som är mest med just nu är temadagar... så är det.
(K3)

På skolan som skolkuratoren arbetar på har temadagar utgjort en del av skolans förebyggande arbete avseende könsuttryck och könsidentitet. Precis som skolkuratoren som anlidade ungdomssamtalare för att på det sättet få kompetens och kunskap till verksamheten som inte funnits där tidigare har temadagar liknande resultat. En temadag verkar för att frigöra tid och på det viset arbeta med en del av likabehandlingsarbetet som annars inte hade hunnits med. På detta sätt visar skolan och skolkuratoren för ledning och utomstående att de arbetar med frågan utan att för den delen använda ”för mycket” tid till de olika diskrimineringsgrunderna och på det viset missa andra delar av skolans uppdrag. Samma skolkurator berättar om hur de på senaste temadagen hade tagit in en föreläsare som var just transperson och som höll föreläsning för eleverna och de anställda på skolan.

Det som är intressant just nu... för temat vi hade denna gången, i år, då hade vi just hit... /.../ en tjej som är 19 år som är född som kille... som idag tar hormoner och ska operera sig i höst... så att hon fullt ut blir kvinna om man säger så... så hon, det var vårt tema i år när hon var här... och det var fruktansvärt intressant... och eleverna liksom stod på kö utanför för att få höra hennes föreläsning, hennes historia... så det var jätteintressant... så i år blev det precis det temat...

I citatet ovan kan vi utläsa att skolkuratoren blivit introducerad för någonting som hen inte stött på tidigare. Samma skolkurator reflekterade vidare över hur detta kunde påverka det framtida arbetet.

Det har varit så självklarhet när du går in och har sex och samlevnad att prata om hetero och homo och bi... det andra, asså det bara nämner du i diskrimineringsplanen, och nu så ska vi prata om detta... men nu har jag ju helt annat, asså nu vet jag så nästa gång så kommer jag att ta in det på precis samma sätt som när vi pratar om de andra sakerna liksom... så där känner jag att där kommer ske en förändring utifrån både att vi lyfte det nu och så att du kommer och väcker mig igen... de här måste vi ta tag i! (K3)

Här tydliggörs det handlingsutrymme som Lipsky (2010) och Svensson, Johnsson & Laanemets (2008) diskuterar. Skolkuratoren i fråga har blivit väckt för ett problem, i detta fall att unga transpersoner finns och att de kan finnas i dennes närhet, och uttrycker hur organisationen och inte minst skolkuratoren själv kommer att införliva detta i verksamheten. Även om könsuttryck och könsidentitet sedan 2009 varit en del av diskrimineringsgrunderna så har skolan inte förrän nu börjat arbeta med frågan. Genom att uppmärksamma att problemet finns så planerar skolkuratoren också att mer aktivt arbeta med denna typen av frågor. Detta är ett tydligt användande av handlingsutrymmet som skolkuratoren har till sitt förfogande.

En av studiens respondenter visar på ett annat sätt att förhålla sig till arbetet med könsidentitet och könsuttryck på sin arbetsplats och redogör i citatet nedan hur arbetsgruppen hanterade frågan när den dök upp som en diskrimineringsgrund och därför var någonting som skolan skulle inkludera i sitt likabehandlingsarbete.

Då var jag väldigt delaktig i att utforma likabehandlingsplaner... så då gjorde vi ju en plan kring vad innebär det här, vad gör vi om det händer... men samtidigt så var vi lite där att oavsett vad du blir diskriminerad för, om vi bortser från det förebyggande arbetet, så kan vi på skolan hantera det på samma sätt... för det är lika oacceptabelt oavsett vad... så därför har vi ju inte haft någon speciell plan kring ”så här hanterar vi detta specifikt?”... däremot så har vi ju haft resonemang kring ”hur kan vi jobba förebyggande?”... och det har ju varit vissa specifika saker men samtidigt så har det varit mycket fokus kring människors lika värde... att kunna möta människor för den människan det är, inte utifrån om du är lång eller kort, eller halt eller lytt, eller mörk eller ljus eller vem du sover med... det spelar ingen större roll.. så det har inte varit något specifikt just kring den diskrimineringsgrunden...

(K4)

Genom att bryta ner problemet till vad det egentligen handlar om, människors lika värde, gör denna skolkurator någonting som de andra skolkuratorerna inte uppgett att de gör. Respondenten i fråga uppger att det till viss del kan behöva isoleras från det allmänna likabehandlingsarbetet i fråga om förebyggande arbete men uppger även att fokus på arbetsplatsen ligger på allas lika värde. Som jag tidigare nämnt när jag presenterade Lipskys (2010) teori så kräver den konflikt som tids- och resursbrist skapar i förhållande till verksamhetsmålen att de yrkesverksamma gräsrotsbyråkraterna skapar och utvecklar egna rutiner och arbetssätt för att effektivisera arbetet och möta verksamhetsmålen. När skolkuratorn, istället för att dela upp likabehandlingsarbetet i flera olika teman så som kanske faller sig naturligt när samtliga diskrimineringsgrunder ska ingå, problematiserar anledningen till att dessa diskrimineringsgrunder finns möjliggör hen även att hen kan arbeta mer förebyggande trots tids- och resursbrist eftersom hen då behandlar samtliga delar av likabehandlingsarbetet samtidigt.

5.2 Det professionella mötet

Nedan följer en analys av empirin utifrån teorin om det professionella mötet. Precis som Lipskys (2010) teori kunde visa på bakomliggande faktorer till fungerande kontra icke-fungerande arbete kan teorin om det professionella mötet visa hur skolkuratorers direktkontakt med gruppen unga transpersoner samt

elever med frågor kring könsuttryck och könsidentitet kan förstås ur ett normkritiskt perspektiv. Teorin kan också synliggöra vikten av reflektion i mötet med andra professionella.

5.2.1 Normalisering och normkritiska möten

Som jag tidigare nämnt syftar det normkritiska mötet till att identifiera och synliggöra olika maktstrukturer som ligger bakom alla typer av interaktioner i samhället. Genom att synliggöra dessa maktstrukturer kan det professionella mötet förstås och vidareutvecklas till ett produktivt samarbete mellan skolkuratoren och eleven.

jag tycker att det är ett svårt ämne, kan lite om det, men jag tycker att det är oerhört spännande... och jag tycker att det liksom jag gillar... jag gillar att man pratar om det, jag gillar att det finns en öppenhet... eller börjar finnas en öppenhet kring det och sen tycker jag ju att det är rätt skönt att man inte ska placera människor i fack... oavsett om det gäller kön eller något annat... så jag är nog ganska nyfiken och fascinerad faktiskt... (K2)

Citatet ovan är ett exempel på hur respondenterna till denna studie formulerade sig när de reflekterade över könsuttryck och könsidentitet i en skolkontext.

Skolkuratoren beskriver att det är ett ämne där hen saknar kunskap, men uppger samtidigt att det är någonting som hen ser som intressant. Hen fortsätter att visa på hur öppensinnad och framåtsträvande hen är genom att uppge att hen inte tycker om kategorisering av människor. Enligt Herz & Johansson (2015) är målet med det professionella mötet inte att nå en gemensam konsensus, utan snarare ett produktivt användande av konflikten. Mötets deltagare påverkas alla av en unik diskurs där och då som beror på olika samhällsstrukturer. I det normkritiska mötet är alltså inte förmågan att sätta sig i den andres situation viktig, utan förmågan

att kunna använda sig av den andres position och situation för att förskjuta, vidga och förändra sin egen situation. För att den professionella ska kunna gå vidare i sitt arbete med att stötta den elev som denne möter, eller för att hen ska kunna förändra organisationens synsätt på t.ex. arbetet med förebyggande åtgärder riktat mot unga transpersoner krävs det att skolkuratoren kan se de strukturer och kategorier som eleven påverkas av. Även om skolkuratoren menar väl med det hen säger angående att man inte ska placera människor i fack så är det precis det hen måste göra utifrån teorin om det normkritiska mötet. Genom att aktivt och kontinuerligt skapa rum för kritisk reflektion för olika typer av problem möjliggörs det normkritiska mötet.

Jag önskar att det, precis som att man liksom... att det generellt liksom ska has med som en punkt när man väljer läromedel, när man planerar lektioner... det generella arbetet, att det ska vara lika självklart som att man tittar på etnicitet till exempel... att man också liksom har med det som en punkt, könstillhörighet... sen så hoppas jag att vi är igång och jobbar med riktade insatser kring de ämnena... med föreläsningar, grupparbeten... asså gör det synligt och att vi håller det levande. Så att det inte bara är en punkt i likabehandlingsplanen, utan att det faktiskt kommer in som rutin. (K1)

Här ovan har vi ett exempel på en kritisk reflektion av skolans undervisning i förhållande till könsuttryck och könsidentitet. Skolkuratoren vill hålla diskussionen levande och på det sättet glöms ämnet inte bort. Att det normkritiska mötet förstås i kontrast till det normativa mötet (Herz & Johansson 2015) har jag tidigare nämnt. Normaliseringen, vilket är en betydelsefull beståndsdel, tenderar att glömmas bort. Risken är då att arbetet oreflekterat reproducerar maktstrukturer, istället för att bidra till en förändring av orättvisor. I citatet nedan kan vi tydligt se hur normalisering, när den glöms bort, i princip oreflekterat reproducerar maktstrukturer kring kön och könsuttryck.

jag hade tyvärr, om jag hade fått in transsexuella eller vilken del som helst bara rekommenderat dem att ”om du är pojke snälla klä dig som en pojke för du vet inte vad du utsätter dig själv för om du skulle våga vara på ett annat sätt”... tyvärr... men det är, man är rädd för vad de ska bli utsatta för... och det är hemskt... Men det hade tyvärr varit mitt råd... du ska vara väldigt stark för att våga stå upp och vara första man som gör någonting annorlunda...

(K3)

Detta citat är ett tydligt exempel på hur normalisering, eller försök till normalisering, kan te sig i ett möte mellan skolkurator och elev. Förutom att vara normaliserande, visar citatet även på en okunskap kring transpersoner överlag. Skolkuratoren tänker att hen ger eleven ett bra råd genom att skydda denne från omvärlden. Problemet blir att eleven i fråga förmodligen fortfarande kommer känna det hen känner, men kommer nu känna sig än mer stigmatiserad än vad hen redan gjorde innan samtalet. Genom att inte släppa in eleven i samtalet ger skolkuratoren inte sig själv utrymme för den kritiska reflektion som är en förutsättning för det normkritiska mötet. Som jag presenterat i tidigare delar av studiens inledande kapitel är skolan den arena som många transpersoner upplever sig oförstådda i, vilket i längden skapar en misstro till institutionen (Darj & Nathorst-Böös 2008). Med bakgrund av detta kan vikten av ett normkritiskt möte förstås.

Det är mycket som är svårare för de här eleverna, men överlag när det handlar om ens identitet på ett eller annat sätt... så behöver man tror jag förhålla sig ännu lite annorlunda, man måste backa väldigt mycket själv och tillåta sig själv att följa den ungdomen som sitter där... för man kan inte forcera fram saker, man kan inte vara där framme någonstans vid någon könskorrigering som man vet kommer inte hända förrän om tre år så det blir ganska dumt att sitta där och prata om det... utan jag känner väl ändå att jag möter elever med så otroligt många frågeställningar och problem och i glädjeämne... och jag måste möta dem där de är. (K4)

I detta citat kan vi se hur en skolkurator som uppger sig som ganska säker i sin roll och sin kompetens att möta alla typer av problemställningar förhåller sig till ämnet könsuttryck och könsidentitet. Redan i den första raden kan vi se att skolkuratoren kritiskt reflekterat kring ämnet och ett eventuellt möte när hen ser att det kan finnas många andra samhällsstrukturer som elever med denna typen av frågor påverkas av. Trots detta visar skolkuratoren på ett normkritiskt bemötande genom att förklara att det inte är läge att diskutera könskorrigering med en elev som inte befinner sig där just nu, om den någonsin kommer att göra det. Genom att möta eleverna där de är motverkar man risken för stigmatisering i mötet (Herz & Johansson 2015).

K4 reflekterar vidare över det enskilda mötet med elever som har frågor kring könsidentitet och könsuttryck. Hen förklarar att även om skolan spelar en stor roll i dessa elevers liv och att skolkuratorerna är där för att ge stöd, så kan hen inte göra mer än att vara ett stöd.

För jag tycker att det handlar väldigt mycket om i det här jobbet att stötta den ungdomen som kommer in och åt det hållet de vill /.../ när de väl kommer in till mig så har de kollat, de vet om det... och det är väl mer att vara en del i resonemanget känner jag /.../ det handlar väldigt mycket om att finns det stöd och hjälp utifrån... och är man i en process där man kanske redan har en psykiatrikontakt och kanske är på väg att bli remitterad till Lund... ja då är det på ett helt annat sätt, då kan det vara den här extra personen man bollar tankar med... jag menar det kan vara den personen som fanns med där från början som man någonstans stämmer av med. (K4)

K4 menar här att hen ser sin roll mer som ett lättare stöd eller ett bollplank dit ungdomar kan gå när de inte har någon annan att vända sig till, eller när de redan har stort stöd från andra håll men känner sig trygg i att ha en kontinuerlig kontakt med någon som kanske varit med från början i en lång process. Genom att ha ett öppet klimat och ett öppet sinne möjliggör skolkuratoren också att mötet med ungdomen kan bli ett lyckat samarbete (ibid.).

6. Avslutande diskussion

I föregående kapitel har jag analyserat den empirin som intervjuerna gav med hjälp av de teoretiska perspektiv jag valt. I detta avslutande kapitel kommer jag att svara på de frågeställningar som studien utgått från genom att kort sammanfatta resultaten från analysen under respektive frågeställning. Vidare följer en diskussion kring studiens resultat.

6.1. Sammanfattning

Hur ser skolkuratorers arbete med unga transpersoner och frågor om könsidentitet och könsuttryck ut? Mitt resultat visar på två olika arbetssätt i skolkuratorns arbete med unga transpersoner och frågor om könsidentitet och könsuttryck: det individuella mötet och det förebyggande arbetet. I min analys har jag redogjort för hur majoriteten av respondenterna sällan, eller aldrig, stöter på denna typ av frågor i sitt arbete. Med anledning av detta har de inte kunnat redogöra för olika arbetssätt de använder sig av. När det gäller det förebyggande arbetet hänvisar samtliga skolkuratorer till likabehandlingsplanen som majoriteten av skolkuratorerna är med och reviderar varje år. Temadagar lyfts som en av de vanligaste arbetssätten i det förebyggande arbetet. Överlag verkar ämnet könsidentitet och könsuttryck inte vara någonting som tillhör det vardagliga arbetet utan är förpassat till just temadagar.

Hur upplever skolkuratorer arbetet med unga transpersoner och frågor om könsidentitet och könsuttryck?

Analysen har till stor del visat att skolkuratorerna lever under en konstant tids- och resursbrist. Som ensamma i sin profession, eller som i K4s fall en av två, är det omöjligt för dem att hinna med allt det de borde och det de vill arbeta med, inte minst när det gäller målgruppen som jag valt att rikta studien mot. De fall där skolkuratorerna upplever att arbetet fungerar är när de får stöd från ledning och/eller kollegor eller när det är någon utifrån som kommer och föreläser eller har samtalsgrupper. Samtliga av studiens respondenter uttryckte en vilja att arbeta mer förebyggande och uppgav samtliga att ämnet är någonting som intresserar dem. Samtidigt som de uppger att de är intresserade av ämnet så medger de att det

finns en stor kunskapsbrist, både hos dem själva men även i organisationen generellt.

Vilket handlingsutrymme har skolkuratorer i arbetet med unga transpersoner?

Är skolkuratoren en individ som inte har presenterats för ämnet eller stött på frågorna i sitt arbete tenderar arbetet med denna typ av frågor att bortprioriteras. Respondenternas fördomar kring hur målgruppens situation ser ut är också en anledning till att frågorna inte prioriteras. Precis som jag nämnt i stycket ovan så är tids- och resursbrist två andra faktorer som begränsar skolkuratoren i dennes arbete. Okunskap i sig hade kunnat åtgärdas genom fortbildning, men okunskap i samverkan med tidsbrist gör att fortbildning är svårt att genomföra. Med anledning av ovanstående kan svaret på frågeställningen summeras till att skolkuratorernas handlingsutrymme i arbetet med unga transpersoner är ganska litet.

6.2. Diskussion

Genom det resultat jag fått fram i denna studien kan vi se hur tidsbrist och handlingsutrymme gör att människor väljer att arbeta med saker som de redan känner till. Man väljer inte att fortbilda sig i onödan då detta tar från resurser man inte har. Fördomar gör att grupper av unga förbises och alieneras. De olika skolkuratorerna har olika sätt att arbeta med problemet vilket i sig inte behöver vara ett problem. Jag tror däremot att det uppstår problem när skolkuratoren anser sig vara ensam med att sitta på svaret till olika typer av frågor, som t.ex. hur likabehandlingsarbetet på arbetsplatsen ska utformas. Att skolkuratoren ensam skulle arbeta med frågor som rör likabehandling tror jag inte skulle leda till att verksamheten förändras avsevärt. Skolan är trots allt den arena dit barn och unga går för att lära sig. Detta lärande sker primärt i klassrummet där lärarna håller i undervisning. Genom att alienera lärarna från likabehandlingsarbetet, både det förebyggande och det mer ”akuta” arbetet, kommer deras undervisning inte att förändras avsevärt i frågor som rör t.ex. könsuttryck och könsidentitet om inte individen själv har ett personligt engagemang att inkludera normkritik i undervisningen. Tre av de fyra skolkuratorerna var väldigt entusiastiska när det kom till att diskutera ämnet om könsuttryck och könsidentitet. De uttryckte sig på

ett sätt som för mig uppfattades som näst intill exotifierande. Jag fick en känsla att en del av den entusiasm som skolkuratorerna visade kring ämnet mer berodde på att jag hade tagit kontakt med dem snarare än att det faktiskt handlade om ett egenintresse. En del av entusiasmen tror jag även grundades i en sorts hänförelse över ett ämne som de inte haft tillfälle att förkovra sig i.

Trots att det kan te sig dystert att verkligheten ser ut på det sätt som presenterats i denna studie finns det även framgångssagor i eländet. Samverkan och diskussioner kring ämnet skapar motivation till att förändra. Genom att inkludera alla professioner på arbetsplatsen behöver likabehandlingsarbetet, oavsett om det rör kön, könsidentitet, sexualitet, etnicitet eller funktionshinder, inte ta mer tid i anspråk än vad den vanliga undervisningen gör.

När jag ser tillbaka på arbetets gång inser jag att den syn jag hade på studien i början av processen skiljer sig mycket från den faktiska text som nu står färdig. Genom att fokusera på fel saker, så som kodning av material när jag faktiskt inte visste vad jag skulle leta efter, försenades också färdigställandet av uppsatsen med nästan två år. Det som jag upplever har fungerat bra under resans gång är att mitt intresse för ämnet har sporrat mig att till slut våga skifta perspektiv och se studiens syfte för vad det verkligen är. Många av de hypoteser jag hade i början av arbetet har visat sig stämma. Den primära av dessa var, och är, att en persons identitet är en komplex social konstruktion utan tydliga rätt och fel. Olika människor fungerar olika beroende på den kontext de växt upp och lever i och detta är ingenting som vi kan påverka i så stor utsträckning. Identitetsvariationer som rör kön är någonting som har funnits länge, men som först nu diskuteras och analyseras. Okunskap skapar spänningar och individer känner sig kränkta fastän den okunniga inte haft för avsikt att kränka. En del av de svar jag fick under mina intervjuer fick mig att reagera ganska starkt. Det var svårt att hålla sig till ämnet när personen framför mig sa saker som till och med jag, en vit cis-man, blev upprörd över. I dessa stunder hjälpte det till viss del att påminna sig själv om att det i slutändan rör sig om okunskap. Precis som alla andra tillfällen i historien när personer behandlas olika på grund av yttre eller inre attribut grundar sig även dessa typer av uttalanden i en begränsad världsbild där det ”onormala” inte förstås.

6.2.1. Vidare studier

Som jag tidigare har nämnt i uppsatsen saknas det mycket kunskap kring hur skolan kan bli en tryggare arena för unga transpersoner. Vidare studier hade behövts för att identifiera framgångsfaktorer på nationell och internationell nivå. För att få ett mer användbart resultat som kan resultera i en positiv förändring tror jag även att lärares arbete med unga transpersoner hade varit intressant att undersöka.

7. Referenslista

Akademikerförbundet SSR (2011) *Policy för skolkuratorer – kvalitetssäkring av skolkuratorers elevhälsoarbete*. Tryck:KST

Alvehus, J. (2013) *Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok*. Stockholm: Liber.

Aspers, Patrik (2011) *Etnografiska metoder: Att förstå och förklara samtiden*. Tryck: Kina 2013

Backlund, Åsa (2007) *Elevvård i grundskolan – Resurser, organisering och praktik*. Rapport i socialt arbete nr. 121. Stockholms Universitet, Institutionen för socialt arbete.

Bagga-Gupta, Sangeeta (2004) ”Forskning om mångfald och utbildningsinstitutioner som arenor för mångfald” i *Utbildning & Demokrati vol. 13, nr. 2, 115-149*

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Byrd, Rebekah & Hays Danica G. (2012) “School counselor competency and lesbian, gay, bisexual, transgender, and questioning (LGBTQ) youth” i *Journal of School Counseling; 2012, Vol. 10*

Darj, Frida & Nathorst-Böös, Hedvig (2008) *Är du kille eller tjej? – En intervjustudie om unga transpersoners livsvillkor*. RFSU-ungdom

Doud, Sylvia & Shi, Qi (2017) “An Examination of School Counselors’ Competency Working with Lesbian, Gay and Bisexual and Transgender (LGBT) Student” i *Journal of LGBT Issues in Counseling 11:1*.

Esp, Sabina & Schön, Evelina (2011) *Man vill ha kvar det här gamla enkla är man sån så är man sån : - Attityder och (hetero)normer i förhållande till skolans förebyggande arbete med sexualitet och könsidentitet/ - uttryck*. Mittuniversitetet, Institutionen för socialt arbete

Fries, Sofia (2014) *Elevhälsan- främst förebyggande och hälsofrämjande...: En kvalitativ intervjustudie om skolkuratorers villkor att arbeta förebyggande*. Linnéuniversitetet, Institutionen för socialt arbete (SA)

Full, Jennifer & Robertson, Phyllis K. (2015) *Rural School Counselors and LGBTQ students*. Journal of School Counseling, v13 n15 2015

Hammar, Erik (2010) "Rätt kön i fel kropp" i *Medicinsk vetenskap nr 2*, 32-33

Herz, Marcus & Johansson Thomas (2015) *Det professionella mötet – En grundbok*. Lund: Studentlitteratur AB

Johansson, Roine (2007) *Vid byråkratins gränser: om handlingsfrihetens organisatoriska begränsningar i klientrelaterat arbete*. 3:e Upplagan, Lund: Arkiv

Jönsson, Håkan (2010) *Sociala problem som perspektiv – en ansats för forskning & socialt arbete*. Malmö: Liber

Larsson, Sam & Lilja, John & Fossum, Björn (2008) *Vem får man vara i vårt samhälle?* Statens folkhälsoinstitut, Östersund

Lipsky, Michael (2010) *Street-level bureaucracy – dilemmas of the individual in public services*. New York: Russel Sage Foundation

Mattson, Tina (2010) *Intersektionalitet i socialt arbete – teori, reflektion och praxis*. 1:a upplagan. Gleerups.

Skolverket (2012) *Skolverkets allmänna råd om arbetet mot diskriminering och kränkande behandling*. SKOLFS 2012:10

Svensson, Kerstin & Johnsson, Eva & Laanemets Leili (2008) *Handlingsutrymme – utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur

Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Tryck: Elanders Gotab

Wahlström, Ninni (2011) ”Utbildningens villkor – globalisering och lokal mångfald” i *Utbildning & demokrati vol. 20, nr. 3, 29-49*

Wahlström, Emma (2014) *Skolkuratorns handlingsutrymme : En kvalitativ intervjustudie*. Uppsala universitet, Sociologiska institutionen

7.1. Elektroniska källor

DO (Diskrimineringsombudsmannen) (2014) *Likabehandlingsarbete i skolan* (senast redigerad 2014-12-16) <<http://www.do.se/sv/Forebygga-diskriminering/Utbildning/Forebygg-diskriminering-i-skolan/>> Hämtad 15-03-22.

Socialstyrelsen (2016) *Vägledning för elevhälsan*. <<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20394/2016-11-4.pdf>> Hämtad 17-02-15

8. Bilagor

8.1. Intervjuguide

Presentation av mig själv

Information om deltagande, diktafon och anonymitet

Bakgrund

Vad har du för utbildning?

Hur länge har du arbetat som skolkurator?

Har du arbetat med någonting annat innan?

Skolans arbete gällande värdegrundsfrågor

På vilket sätt arbetar ni på skolan med gällande diskrimineringslag och skollag i förhållande till diskriminering och allas lika värde?

Hur ser detta arbete ut när det gäller könsuttryck och könsidentitet?

Hur ser det generella arbetet med unga transpersoner och frågor gällande könsuttryck och könsidentitet ut på din arbetsplats?

Vilken uppgift har du i detta arbete?

Hur gör du dig tillgänglig för eleverna på skolan?

Vad för utbildning, om någon, har du fått gällande unga transpersoner och hur man som skolkurator hanterar frågor om könsuttryck och könsidentitet?

-Vilket material utgår detta från?

Hur ofta stöter du på denna sortens frågor?

Uppfattningar

Hur känner du inför arbetet med denna sortens frågor?

Hur pass viktigt tror du skolans arbete är med denna typ av frågor?

Känner du att du har tillräckliga kunskaper för att hantera denna sortens frågor?

Ser du några svårigheter eller brister i arbetet med denna typ av frågor?

Tycker du att skolan/ledningen använder din kompetens som socionom till fullo när det gäller frågor om könsuttryck och könsidentitet?